

CATALONIA BACKGROUND INFORMATION [SÈRIE E / 2014 / 8.1 / CA]

Data: 26/09/2014

Autors: Jusèp Loís Sans Socasau i Jèp de Montoya e Parra

LA VAL D'ARAN, LA IDENTITAT OCCITANA DE CATALUNYA

Context geogràfic, introducció

La Val d'Aran, amb 600 quilometres quadrats i 10.000 habitants, està situada en plenes muntanyes pirinenques, al mateix centre, en la cruïlla de trobada d'Occitània i Catalunya. La primera al nord amb una comunicació natural marcada pel seguiment del riu Garona, el gran riu, i Catalunya al sud bloquejada per les muntanyes i amb una comunicació artificial, el túnel de Vielha.

Les emocions de l'Aran es desenvolupen entre la seva ànima occitana i el seu esperit català. Al llarg de la seva història, sobretot en els darrers 700 anys, l'Aran ha mostrat en contínues ocasions el seu aferrament a Catalunya, la seva voluntat de ser atesa, de ser cuidada per Catalunya i de mostrar-li la seva lliure vinculació. L'Aran és Catalunya al llarg dels segles. Però l'Aran parla occità, participa de les construccions identitàries de la seva llengua, participa de la idea que la llengua és l'expressió de la manera d'entendre la vida. L'Aran es vol occitana i se sap catalana.

L'aranès, la seva llengua, es una varietat de la llengua dels trobadors, d'aquella que, de forma màgica, en l'edat mitjana, va sorprendre tota la societat i que, durant segles, ha estat un referent de civilització, de cultura, de maduresa i d'intel·lectualitat. Els trobadors eren creadors de poesia, eren el poetes del culte a la dona, com un ésser admirable, que a finals de l'edat mitjana desenvoluparen una tècnica pròpia i una esplendorosa quantitat de poemes per tota Occitània, Catalunya i més enllà.

L'occità ha gaudit del Premi Nobel Frederic Mistral i encara avui segueix produint una literatura de qualitat traduïda a totes les llengües del món.

El territori lingüístic d'Occitània ocupa uns 200.000 quilòmetres quadrats, la major part a l'estat francès i té al voltant de 16 milions de persones. Hi ha una part d'Occitània, amb 180.000 persones, a les valls alpines del Piemont italià.

Context històric

La relació nord-sud a través dels Pirineus ha estat una constant que va patir una dura repressió culminada el 1213 amb la Batalla de Murèth (localitat al sud de Tolosa de Llenguadoc), on les tropes franceses, amb l'ajut de croats, van vèncer una coalició catalano-occitana. Les tropes franceses, amb la participació de l'església de Roma, havien iniciat un procés de repressió contra l'heretgia càtara que s'havia instaurat a Occitània. El procés, convertit en creuada, significà la voluntat d'annexió dels territoris d'Occitània a França. El diversos territoris occitans demanaren ajuda al Rei Pere I de Catalunya, el qual hi acudí, i els diversos territoris es posaren sota la seva protecció. Amb aquest acte s'aconseguí que durant els nou primers mesos de l'any 1213, l'aliança dels territoris, marcà un precedent del que hagués pogut ser l'estat occitanocatalà, un estat central europeu. Malauradament el 12 de setembre d'aquell any les tropes occitanocatalanes perderen la Batalla a Murèth i Occitània entrà en un llarg període de decadència i repressió.

La Val d'Aran sempre ha volgut l'annexió a Catalunya, sempre ha entès que la seva peculiaritat, la seva personalitat i en definitiva les seves necessitats serien més ben enteses a Catalunya i, per tant, podrien ser millor resoltes.

Després del Tractat de Poissy, el 26 d'abril de 1313, que retornava la Val d'Aran a la Corona catalanoaragonesa, aquesta va ésser entregada en possessió als representants de Jaume II d'Aragó, pels representants del rei de Mallorca. Seguidament, el mateix any, una diputació d'homes de l'Aran anà a Lleida a prestar jurament de fidelitat a Jaume II d'Aragó. El mes d'agost del mateix any, el rei ratificà els privilegis de la Val d'Aran, que eren recordats des de temps immemorials, en el conegut document de Era Querimònia. En aquest document el Rei reconeixia a l'Aran tota una sèrie de privilegis en l'aprofitament de les propietats públiques, en la vida social, en la seva organització i li assegurava una administració exclusiva, separada de l'Aragó. Era Querimònia reconeixia figures jurídiques particulars, com el dret de Torneria, una mena pròpia de retracte gentilici, o el de Mieja Guadanheria, un acte de convinença matrimonial, que amb d'altres figures pròpies del dret civil aranès han arribat fins als nostres dies, essent reconegudes en les diferents compilacions.

En el seu reconeixement d'autonomia, desvinculada de l'Aragó, l'Aran inicià un procés marcat per diversos esdeveniments en que els aranesos mostren la seva adhesió a Catalunya. Fruit dels avenços de l'Aran en favor de la seva relació amb Catalunya, Alfons el Benigne autoritzà a la Val d'Aran la moneda de Barcelona, el 1328. Més tard, el 1381, Pere el Cerimoniós es va comprometre a no separar mai més l'Aran de Catalunya i del comtat de Barcelona. El caràcter pactista de les institucions catalanes agradava i interessava a l'Aran.

Durant la Guerra de successió a la corona d'Espanya, a principis del segle XVIII, l'Aran va lluitar al costat de Catalunya, en favor de Carles III d'Àustria, motiu pel qual va ser durament castigada. El bàndol minoritari, del Baró de Les, prengué partit per Felip V, que en ser vencedor va nomenar-lo governador de l'Aran, posició des de la qual va poder aplicar les seves venjances.

Al llarg de la seva història, cal destacar-ne el sentiment d'autonomia i de propietat del territori que acompanya als aranesos. La muntanya i l'aïllament condicionà la necessitat de signar i complir acords amb els veïns. Cal recordar els diversos Tractats anomenats de Lies e Patzeries, que van existir durant més de 500 anys i que s'instauraren malgrat les polítiques estatals. Amb les altres valls dels Pirineus, els aranesos acordaven compartir les pastures i mantenir la pau de veïnatge entre ells.

Context sociolingüístic

Durant 800 anys, la llengua, a l'Aran, s'ha mantingut sola, de forma natural, bressolada per les neus i els paisatges meravellosos. Ara, amb la democràcia i al costat de Catalunya, l'aranès, forma catalana de denominar la llengua occitana, ha obtingut força protecció institucional. Ara és la llengua vehicular de totes les escoles de la Val d'Aran i tots els nens de l'Aran aprenen la lectoescriptura en occità. La major part dels nens aranesos no han nascut a la Val d'Aran. Hi ha nens que tenen com a llengua inicial el català, i d'altres tenen el castellà, alguns dels quals venen de Sud-Amèrica. També hi ha força nens de llengua romanesa i uns altres que provenen del nord d'Àfrica amb una llengua que, majoritàriament, és el tamazight. Hi ha gran diversitat, completada per petits grups d'altres provinences com Xina, Corea, Nepal, etc.. En un paisatge lingüístic tan divers la llengua de cohesió, de l'escola, és la llengua pròpia del territori, l'occità. Els nens no hi presenten cap dificultat i existeix una serena pau lingüística.

L'aranès també es força present a l'administració, en els plens municipals, en tota l'activitat del Conselh Generau d'Aran, en la senyalització, on és llengua exclusiva, a la toponímia, i, amb menor presència, també es fa visible en els mitjans de comunicació amb alguns programes de radio i de televisió en els mitjans institucionals de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, al canal de l'Ajuntament de Barcelona BTV, o en el canal privat Lleida-TV, on es fa present durant gairebé mitja hora diària.

L'Aran manté l'esperit de les relacions occitanocatalanes i consolida les seves relacions amb Catalunya tot reivindicant i mostrant contínuament una personalitat diferent. La seva llengua, l'occità de l'Aran, fortament protegida, està, malgrat tot, patint un greu retrocés en l'ús com a llengua habitual. Si bé és cert que en els àmbits formals i de prestigi té la consideració més potent de tota la seva història, en el usos informals, com a llengua de les comunicacions habituals, està tenint greus afectacions que la porten als nivells més baixos dels darrers mil anys. La llengua castellana, amb una capacitat enorme de pressió i de substitució lingüística, ocupa el seu espai. Comença en els espais privats i s'allarga cap els usos públics. El territori aranès és massa petit per a poder aconseguir les estructures bàsiques en un mon globalitzat. Sociolingüísticament, per a què una llengua pugui sobreviure en el futur, es necessita una consciència, una protecció i unes condicions determinades en un espai demogràfic suficient. És aquest espai el que falta a l'Aran. Occitània té

l'espai, però li falta tota la resta. Caldrà que la tossuderia dels aranesos i l'ajut dels catalans ens ajudin a capgirar aquesta inèrcia.

Relacions Aran-Catalunya

L'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979 reconeixia la necessitat de potenciar l'aranès i de recuperar les seves institucions històriques. El 1990, per mitjà d'una Llei del Parlament de Catalunya, es recuperà el Conselh Generau d'Aran a semblança de com havia estat aquesta institució al llarg de la història. En la mateixa llei, l'aranès, varietat de la llengua occitana, és declarat llengua oficial i pròpia a la Val d'Aran i s'encomana al Conselh Generau d'Aran la seva competència. És la primera vegada en la història que la llengua occitana es declarada oficial. El Conselh Generau ha exercit de manera efectiva aquesta competència, ha ordenat l'ensenyament de l'aranès, n'ha promogut la literatura, ha facilitat cursos i ha fet campanyes. La llengua ha propiciat la recuperació d'un govern de tradició centenària, i al govern se li encomana la protecció de la llengua.

Aquestes primeres valoracions eren tan sols l'anunci d'un reconeixement més important ja que al 2006, en la reforma de l'Estatut d'Autonomia, la llengua occitana, denominada aranès a l'Aran, fou declarada llengua oficial a tot Catalunya. Es una actuació sense precedent que creà un espai de promoció i de respecte extraordinari. Catalunya mostrà a la resta del món que, en matèria de llengua, la dimensió no importa i que la dignitat no depèn del nombre de parlants, tot fent oficial, a tot el territori de set milions i mig de persones, una llengua centrada en una terra de deu mil habitants, amb una història mil·lenària. L'Estatut d'Autonomia va passar diverses aprovacions, la del propi Parlament de Catalunya, la del Congrés de diputats espanyol i el referèndum a Catalunya. L'occità és doncs llengua oficial a Catalunya per acceptació de les tres instàncies.

En el mateix procés de declaració de l'oficialitat de la llengua occitana, el Parlament de Catalunya va aprovar que l'Aran és "una realitat nacional occitana". Catalunya mostrava novament una especial sensibilitat envers aquest petit poble i la seva personalitat. Malauradament aquesta declaració no va passar el filtre del Congrés de diputats espanyol, però tornava, novament, a mostrar al món la seva psicologia social de la identitat. Finalment, a l'Estatut, hi va quedar només la declaració de l'Aran com a "realitat occitana". Quedava suprimida la consideració de "nacional".

Per tal de desenvolupar l'oficialitat que marcava l'Estatut, l'any 2010, el Parlament aprovà la llei de l'occità, aranès a l'Aran, que mostrava els drets i deures, les percepcions i les interpretacions respecte de la llengua pròpia dels aranesos. Com a conseqüència del desenvolupament d'aquesta llei, el mes de gener del 2014, el Govern de la Generalitat de Catalunya promulgà el Decret que impulsava l'Acadèmia de la Llengua Occitana, en l'Institut d'Estudis Aranès, única institució d'aquestes característiques que te reconeguda l'autoritat lingüística sobre l'occità.

El reconeixement institucional sobre l'aranès té efectes que van més enllà del territori de Catalunya ja que la declaració d'oficialitat de l'occità converteix aquesta llengua en la quinta llengua oficial de l'Estat espanyol. Aquesta circumstància li motiva repercussions de caràcter internacional, com, per exemple, que sigui llengua utilitzable en algunes instàncies europees o en el Senat espanyol. Aquests efectes secundaris de la declaració són segurament insuficients, però si tenim present que venen motivades per un petit territori de 10.000 persones són, certament, considerables.

A França i Itàlia la consideració per l'occità és en els nivells culturals i és manté una certa producció en la literatura i la cançó.

Occitània viu a Catalunya, viu a l'Aran. Catalunya és la part reeixida d'Occitània.

Conselh Generau d'Aran

A l'Aran, s'ha recuperat aquella vella institució, documentada des de l'edat mitjana, el Conselh Generau d'Aran, per a ser la forma de govern propi que ha de tenir com a competència bàsica el foment i promoció de la llengua pròpia d'Aran. Però un govern que es cuidi només de la llengua no seria pròpiament un govern i com que s'entén que la llengua es manifesta i es realitza per mitjà de tots els àmbits de la vida, el govern d'Aran té competències en diverses àrees socials. Possiblement en aquests moments és el responsable de la major part de competències que ha tingut mai.

El Conselh Generau d'Aran, a imatge de la seva història, està constituït per tretze consellers escollits, en elecció directa, per cada un dels sis Terçons, divisions administratives històriques. Entre els tretze consellers escullen el President que rep el nom de Sindic d'Aran.

El Conselh Generau d'Aran garantitza la protecció de l'aranès en el seu territori, però participa també de les accions promotores, que en matèria de llengua occitana, fa la Generalitat de Catalunya.

Conclusió

Malgrat la desfeta de Murèth, malgrat les dificultats en què llengua es troba al nord del Pirineu, malgrat que la llengua castellana aconsegueix desplaçar l'aranès en els usos habituals, les relacions naturals entre Catalunya i Occitània han estat una constant. Arribada la democràcia l'Aran ha volgut ser l'estàndard d'aquestes relacions. El Conselh Generau d'Aran, amb l'ajuda de les altres administracions, especialment de la Generalitat, organitza actes de referència, com la trobada d'alcaldes de ciutats occitanocatalanes agermanes, les jornades occitanocatalanes, i diverses manifestacions. La Generalitat, pel seu compte, ha estat també promotora d'actuacions de referència com el manteniment del Grop de Lingüística Occitana, consell assessor de la Generalitat en matèria de

llengua occitana, format per especialistes de tot el territori. D'altres administracions com l'Ajuntament de Barcelona mantenen una presència important de l'occità en les seves actuacions culturals, com per exemple en els fulletons explicatius de tots els seus museus. També cal destacar-hi l'acció de la Diputació de Lleida que potencia el concurs literari en llengua occitana premiat amb la major quantitat econòmica. La consciència de la llengua occitana és, en aquests moments, un valor estès a tot Catalunya.

Jusèp Loís Sans Socasau, Cap de Política Lingüística del Conselh Generau d'Aran; President, en funcions, de l' Institut d'Estudis Aranesi, Acadèmia Aranesa dera Lengua Occitana

Jèp de Montoya e Parra, Humanista, Escriptor; Cap de Cultura i Patrimoni del Conselh Generau d'Aran